

ISBN alapú lelőhely- és rekordfeltöltés

Azok a könyvtárak, amelyek nem közös katalógizálás keretei között gyarapítják az adatbázist, az eddigiekben is megtehették azt, hogy off-line módon teljes, ISBN-t tartalmazó MARC rekordokat küldjenek az adatbázisba, vagy a már meglévő rekordokhoz az ISBN alapján lelőhelyeket tegyenek hozzá. Ezt az eddig mindig külön egyeztetést kívánó és emberi közreműködéssel járó műveletet teszi kényelmesebbé az a lehetőség, hogy a könyvtárak saját igényeiknek megfelelő gyakorisággal a kívánt formátumban előkészített fájlokat tölthetnek fel a könyvtárnyilvántartási funkción belül. (Mivel itt automatikus mechanizmusok dolgoznak, a fájlformátum betartása feltétlenül szükséges.) A feltöltött ISBN fájl előzetes feldolgozása után a könyvtár visszajelzést kap az adatbázisba el nem küldhető, valamilyen formában hibás tételekről. Ezeket a javítás után természetesen ismét módjában áll feltölteni.

Az előzetes feldolgozás után rendben talált tételek ez után sorba állnak az adatbázisba való tényleges betöltésre. A betöltés eredményéről szintén visszajelzést kap a könyvtár: megnézheti a betöltött rekordok számát, a rekord hiányában későbbi betöltési próbálkozásra félretett rekordok számát, a valamilyen egyéb hiba miatt be nem töltött rekordok számát, illetve minden egyes feltöltésre elküldött tétel aktuális státusát is.

A feltöltésre szánt fájlok összeállítását megkönnyíti, hogy a lelőhely-hozzáírás előtt a betöltő mechanizmus ellenőrzi, az adott rekord tartalmaza-e már a lelőhelyet, így azok többszöri feltöltésekor sem duplázódhatnak. Nem kell tehát szigorú összehasonlítást végezni a fájlok összeállításakor, arra azonban érdemes vigyázni, hogy nagy tömegben ne dolgoztassuk feleslegesen a rendszert, ne küldjük fel újra és újra a teljes adatbázist. Jobb megoldásnak tűnik mind a feltöltő könyvtár, mind az adatbázis és használói szempontjából, ha rendszeresen, kisebb adagokban történik a betöltés.

Ezzel az új feltöltési lehetőséggel a könyvtárak ezen a téren is olyan eszközt kapnak, amellyel saját maguk ütemezhetik, intézhetik a feltöltéseket mind a kurrens vásárlások, mind a retrospektív állomány esetében. Jelenleg a fenti rendszer tesztelése folyik néhány könyvtár részvételével. Ha a tesztelés lezajlik, a jól ismert <http://odr.lib.unideb.hu> címen jelennek meg az új lapok.

Dr. Koltay Klára

Az ODR egy fogadó könyvtár szemszögéből: A könyvtárközi kölcsonzés tapasztalatai a makói József Attila Könyvtárban

A makói József Attila Városi könyvtár egy közel 26 ezer lakosú dél-alföldi kisváros egyetlen közművelődési könyvtára.

A felnőtt könyvtár hétszáz, míg a gyerekkönyvtár százhetven négyzetméteres alapterületen szolgáltat. A beiratkozott olvasók száma 3557, közülük 878 a 14 éven aluli.

A felnőtt olvasók tizennyolc százaléka középis-kolás, tíz százaléuk pedig valamilyen felsőoktatási intézmény hallgatója. Ehhez jön még a munka mellett tanulók száma, s akkor elmondhatjuk, hogy a beiratkozott olvasóknak nagyjából a fele valamilyen oktatási intézménybe jár. Ez a réteg az, amelyik a leginkább igénybe veszi a könyvtárközi kölcsönzés lehetőségét.

A hagyományos információhordozók közül hetvenezer kötetes könyvállomány, százhatvanféle kurrens folyóirat, kétezer analóg zenei lemez, a modern információhordozók közül közel hatszáz zenei CD és több mint háromszáz multimédiás CD-ROM várja a könyvtárhasználókat.

2000. január elseje óta a TINLIB integrált könyvtári rendszer segítségével dolgozzuk fel az újonnan beszerzett dokumentumokat, s folyamatosan történik a retrospektív katalóguskonverzió is. Számítógépes katalógusunk az interneten is elérhető (www.konyvtar.mako.hu).

Könyvtárunk 1993 óta rendelkezik internetkapcsolattal, előbb csak egy modemmel kapcsolódtunk a szegedi egyetem hálózatára, majd pedig önállóan a makói városira. Jelenleg húsz számítógéppel rendelkezünk, amelyből öt a gyerekkönyvtárban van, öt a feldolgozói munkát segíti, hármat a tájékoztatásban használunk. Két évvel ezelőtt internetes olvasótermet alakítottunk ki, ahol a könyvtárhasználók hét számítógépen ingyenesen internetezhetnek.

Könyvtárunk 1999 óta használja az Országos Dokumentumellátási Rendszer adatbázisát.

Korábban hagyományos kérőlapon, egyenként rendeltük meg a dokumentumokat. Több kérés esetén már az adminisztrációs munka is időigényes volt, hisz az adatokat pontosan kellett megadni, lehetőleg gépelve, több példányban. Az olvasó általában csak a szerzőt és a kért mű címét tudta megnevezni, a könyv vagy periodikum megjelenésére vonatkozó további információk felderítése a könyvtárosra hárult, amihez hosszabb-rövidebb kutatómunkát kellett végeznie. Jól használható segédessz-közök voltak a nyomtatott katalógusok, illetve az MNB kötetei.

A kérések továbbítása postai úton történt. Ez a folyamat a földrajzi távolságtól függően akár több napot is igénybe vett. Kéréseinkkel legtöbbször a megyei könyvtár állományára hagyatkoztunk, hisz a kért dokumentum lelőhelyéről és státusáról nem tudtunk tájékozódni. Amennyiben a Somogyi-könyvtárban kölcsönözhető volt a keresett mű, „mindössze” két hétbe telt, hogy az olvasó kezébe adhassuk.

Azokban az esetekben azonban, amikor a kérést a területileg illetékes megyei könyvtár nem tudta teljesíteni, a kérőlap az ország egyik könyvtárából a másikba vándorolt. A könyvtárközi kölcsönzésben részt vevő könyvtárak egymást keresték meg, ami a kérő könyvtár számára azt eredményezte, hogy a könyv, folyóirat vagy másolat körülbelül egy-másfél hónap múlva érkezett meg. Speciális kéréseknél előfordult, hogy a gyűjtőköri tájékoztató alapján közvetlenül az adott szakkönyvtárhoz továbbítottuk az olvasó kívánságát, de az átfutási idő, illetve a teljesítés ebben az esetben sem volt sokkal gyorsabb. Nem csoda, ha a könyvtárhasználók nem éltek ezzel a lehetőséggel, a továbbított, illetve a teljesített kérések száma alig haladta meg az ötvenet évente.

Az ODR lelőhely-adatbázisa és az informatikai infrastruktúra fejlődése ugrásszerűen megnövelte könyvtárunkban a könyvtárközi ké-

rések számát. A dokumentum-ellátási rendszer következő előnyeit élvezzük:

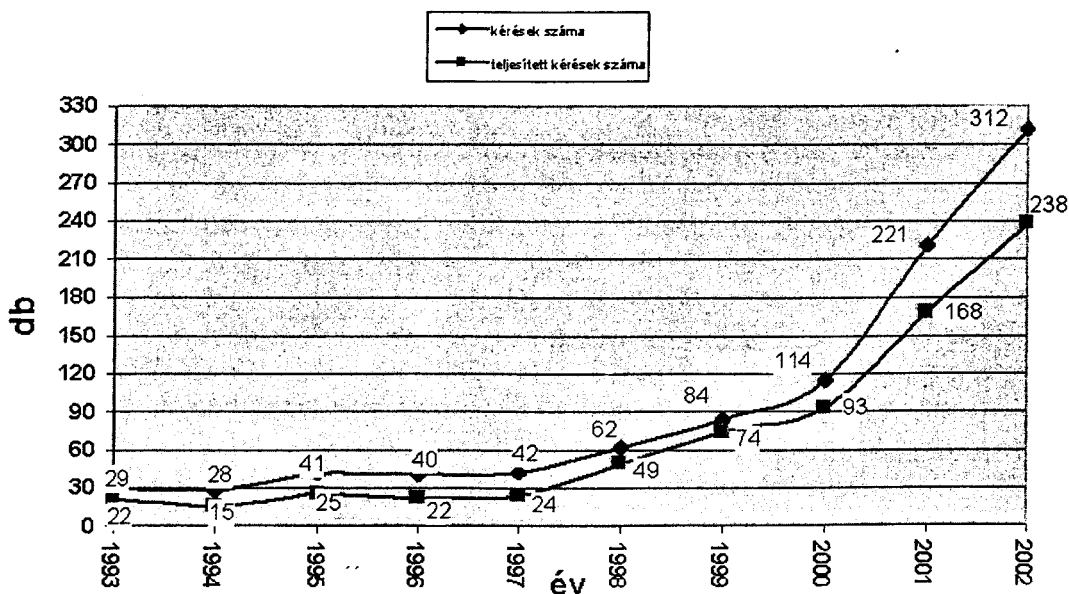
- Többirányú keresést és böngészést lehet kezdeményezni az olvasó által kért témában vagy egy konkrét mű kapcsán.
- A kiválasztott dokumentum lelőhelyét és státusát pontosan meg lehet határozni.
- Az elektronikus úton feladott kérések rövid időn belül eljutnak a szolgáltató könyvtárhoz.
- Az e-mail többek között lehetővé teszi a korrigálást, illetve a kétirányú kommunikációt könyvtárunk és a küldő könyvtár között.
- Hatékonyabb a dokumentumokhoz való hozzáférés, kevesebb a ki nem elégített kérés.
- Négy-hat napon belül megérkezik a kért mű vagy másolat.

A könyvek keresése az adatbázisban egyszerű, gyors és megbízható, ritkán fordul elő, hogy nincs kapcsolat az adatbázis szerverrel.

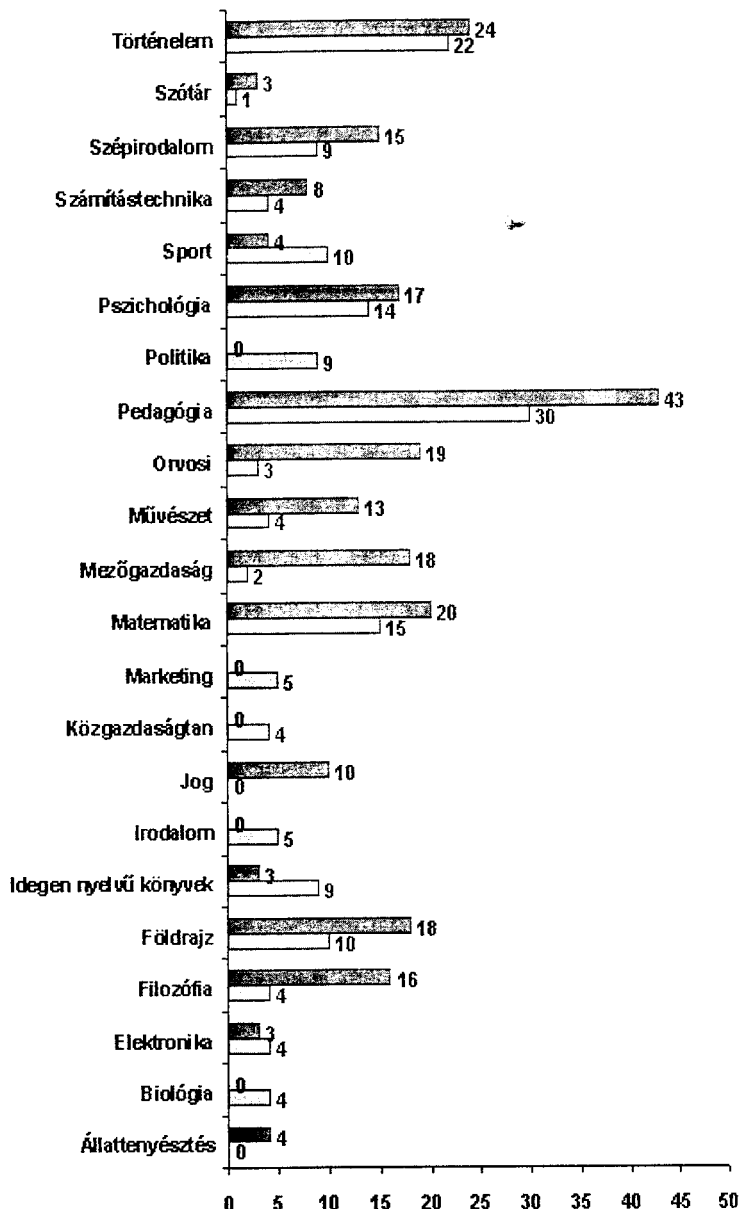
A kérések pontosításához sok segítséget nyújtanak az adatbázisban elérhető bibliográfiai adatok. Az olvasók gyakran fordulnak olyan kérdéssel hozzánk, hogy egy könyvet ki írt, szerkesztett, illetve mikor adták ki, esetleg csak arról szeretnének tájékozódni, hogy egy adott mű Szegeden megtalálható-e.

A könyvtárközi kérések gyakran irányulnak folyóiratokra vagy tudományos cikkekre, melyek közül szintén nagy számban, már az ODR adatbá-

A kérések és a teljesítések számának alakulása:

■ 2002
□ 2001

zisában találunk megfelelőt. Ezeket általában fénymásolatban kérjük meg.

Még egyszerűbb a helyzet, ha a keresett szöveg valamilyen elektronikus dokumentumban található, hisz a lelőhely-adatbázis erre vonatkozóan tartalmazza a hely URL címét. Ebben az esetben a keresett dokumentum részben vagy teljesen kinyomtatható.

A könyvtárközi kölcsönzés lehetőségével könyvtárunkban többnyire tanárok és diákok élnek. Az általuk hozott irodalomjegyzék alapján tájékozódunk és kérjük meg részükre a szakirodalmat, elsősorban a humán tudományok köréből.

Az ODR tagkönyvtárak átvállalták a dokumentumok visszaküldésének postaköltségét, így a szolgáltatás a könyvtárhasználók számára teljesen ingyenes, mely még népszerűbbé tette a könyvtárközi kölcsönzést intézményünkben.

Kovács Ildikó
Galamb Katalin

A küldő könyvtárak megoszlása a teljesített kérések alapján:

	1999	2000	2001	2002	2003 ápr.	Össz.
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár	65	38	40	71	50	264
Pécsi Tudományegyetem Könyvtára	4	0	22	23	23	72
Szegedi Tudományegyetem Könyvtára	4	51	84	98	40	277
Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár	1	4	17	25	12	59
SZTE Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Könyvtára	0	0	3	21	6	
Országos Széchényi Könyvtár	0	0	2	0	1	3
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár	0	0	0	8	13	21
Csorba Győző Megyei Könyvtár	0	0	0	5	4	9
ELTE Könyvtára	0	0	0	3	1	4
Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára	0	0	0	3	2	5
Összesen	74	93	168	238	147	720